

CZU: 343.347(478)

OBSERVAȚII CRITICE FAȚĂ DE TRATAMENTUL SANȚIONATOR INECHITABIL ADMIS DE LEGIUITORUL MOLDAV ÎN PROCESUL INCRIMINĂRII UNOR FAPTE INFRAȚIONALE: CAZUL art.329 DIN CODUL PENAL

*Stanislav COPEȚCHI**Universitatea de Stat din Moldova*

În prezentul studiu se punctează că sancțiunea normelor prevăzute la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM conferă acestora neconstituționalitate, fapt desprins din analiza comparativă a sancțiunii înscrise la alin.(2) art.329 CP RM în raport cu cea stipulată la alin.(2) art.327 CP RM. Mai exact, se observă că sancțiunea normelor consemnate la alin.(2) art.327 CP RM care, *inter alia*, stabilește răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave, este mai blândă ca sancțiunea normelor prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM (neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave), fapt ce contravine principiului stabilirii pedepselor reieșind din gradul de pericol social pe care îl comportă fapta prejudiciabilă și persoana făptuitorului. Se demonstrează că o atare situație pare a fi discriminatorie, deoarece pune într-o lumină nefavorabilă persoanele învinuite de săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave, în raport cu persoanele învinuite de săvârșirea abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu, abuz de putere sau abuz de serviciu, urmări grave, decesul persoanei, tratament sancționator inechitabil, egalitate, discriminare, pedeapsă.*

CRITICAL OBSERVATIONS REGARDING INEQUITABLE SANCTIONING TREATMENT ADMITTED BY THE MOLDOVAN LEGISLATOR IN THE PROCESS OF INCRIMINATION SOME OFFENCES: THE CASE OF art.329 FROM THE PENAL CODE

In this study there it is pointed that the sanction of the norms stipulated in letters a) and b) paragraph 2) of art.329 PC RM gives them unconstitutionality, fact resulting from comparative analysis of the sanction stipulated in paragraph (2) of art.329 PC RM in relation to sanction stipulated in paragraph (2) of art.327 PC RM. More exactly, it is noted that the sanction of the norms stipulated in paragraph (2) of art.327 PC RM which, *inter alia*, establishes criminal liability for the abuse of power or abuse of official position that caused severe consequences is milder than the sanction of the norms stipulated in paragraph (2) of art.329 PC RM (negligent performance of duties that caused the death of a person or other severe consequences) which contradicts to the principle of establishing penalties based on the degree of social danger which represents the prejudicial act and the perpetrator. Is demonstrating that such situation seems to be discriminatory, because it puts in an unfavorable position persons accused of committing negligent performance of duties that caused the death of a person or other severe consequences in relation to persons accused of committing abuse of power or abuse of official position that caused severe consequences.

Keywords: *negligent performance of duties, abuse of power or abuse of official position, severe consequences, the death of a person, inequitable sanctioning treatment, equality, discrimination, punishment.*

Introducere

La adoptarea unor texte de lege, inclusiv a celor care reclamă catalogarea unor fapte drept infracționale, legiuitorul este ținut de principiul stabilirii pedepsei *in abstracto* pentru fapta săvârșită reieșind din caracterul și gradul de pericol social pe care acestea le comportă. Este inadmisibil ca o faptă mai puțin socialmente periculoasă să fie sancționată mai aspru, în timp ce o faptă mult mai periculoasă să fie pasibilă de aplicarea unei pedepsei mai blânde. O asemenea stare a lucrurilor este contrară principiului egalității tragerii la răspundere penală, creând premise pentru tratarea diferențiată nejustificată a făptuitorilor. Tocmai o atare situație învederăm în cazul neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave (alin.(2) art.329 CP RM) în raport cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (lit.c) alin.(2) art.327 CP RM).

Rezultate și discuții

1. La o analiză atentă a sancțiunii normelor de incriminare consemnate la alin.(2) art.329 CP RM [1] (alineat sub egida căruia sunt incriminate faptele de neglijență în serviciu care a provocat i) decesul persoanei (lit.a) alin.(2) art.329 CP RM) sau ii) alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM)) sesizăm că aceasta are

următorul conținut: închisoare de la 2 la 6 ani și pedeapsa sub forma privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

Din perspectiva sancțiunii pasibile de aplicare pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave, considerăm că normele enunțate *supra* sunt contrare prevederilor constituționale. Mai exact, sancțiunea normelor sus-indicate conferă neconstituționalitate lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM. Iar acest raționament este desprins din analiza comparativă a sancțiunii înscrise la alin.(2) art.329 CP RM și a celei prevăzute la alin.(2) art.327 CP RM. *Infra* ne vom convinge de acest lucru.

De consemnat că la alin.(2) art.327 CP RM este prevăzută răspunderea penală, *inter alia*, pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (*in concreto* – lit.c) alin.(2) art.327 CP RM). În același timp, reiterăm că la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM este incriminată fapta de neglijență în serviciu care a provocat decesul persoanei și, corespunzător, fapta de neglijență în serviciu care a provocat alte urmări grave. Reieșind din explicațiile cazuale oferite de Plenul Curții Supreme de Justiție prin hotărârea sa în cauzele penale „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017 [2], în sensul lit.c) alin.(2) art.327 CP RM și al lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, la categoria „alte urmări grave” trebuie de atribuit: „daunele manifestate în proporții deosebit de mari; sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolabilității unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei; survenirea decesului victimei (cu excepția lit.b) alin.(2) art. 329 CP RM, dat fiind incidența lit.a) alin.(2) art.329 CP); inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc.”

Așadar, desprindem că unele și aceleași rezultate infracționale pot evolua pe post de urmări prejudiciabile ale infracțiunii de neglijență în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM) și ale abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave (lit.c) alin.(2) art.329 CP RM). În același timp, remarcăm că în cazul neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei legiuitorul a mers pe calea instituirii unei norme incriminatoare distincte (lit.a) alin.(2) art.329 CP RM). *Per a contrario*, în ipoteza abuzului de putere sau abuzului de serviciu, decesul persoanei cauzat din imprudență este înscris în calitate de urmare prejudiciabilă la lit.c) alin.(2) art.327 CP RM (abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave). Corect observă A.Popenco că „neglijența în serviciu care a provocat decesul unei persoane (lit.a) alin.(2) art.329 CP RM), exact ca și abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (lit.c) alin.(2) art.327 CP RM), lezează, în plan secundar, relațiile sociale cu privire la viața persoanei. Totuși, în cazul abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave, comparativ cu neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei, relațiile sociale cu privire la viața persoanei formează obiectul juridic secundar alternativ” [3, p.20].

Deci, în cazul neglijenței în serviciu urmarea prejudiciabilă sub forma decesului persoanei este prevăzută explicit în textul normei incriminatoare. În contrast, în situația abuzului de putere sau abuzului de serviciu respectiva urmare prejudiciabilă este stipulată în mod implicit. Mai exact, aceasta derivă din sintagma „urmări grave” consacrată la lit.c) alin.(2) art.327 CP RM. Celelalte urmări prejudiciabile (altele decât cele prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM și la alin.(1) art.327 CP RM), în mod similar, sunt stipulate în mod deductibil, fiind desprinse din conținutul expresiilor „alte urmări grave” (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM) și „urmări grave” (lit.c) alin.(2) art.327 CP RM). În orice caz, indiferent de tehnica legislativă de inserare în textul alin.(2) art.327 și alin.(2) art.329 CP RM a unor sau altor urmări prejudiciabile (expres sau deductibil), constatăm prezența unor și acelorași urmări prejudiciabile în textul celor două articole.

De asemenea, precizăm că, *grosso modo*, linia de bază de demarcație dintre abuzul de putere sau abuzul de serviciu și neglijența în serviciu rezidă în atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise, adică față de faptă și urmarea prejudiciabilă survenită. Cu alte cuvinte, latura subiectivă pare a fi elementul hotărâtor în delimitarea respectivelor infracțiuni. Infracțiunile de abuz de putere sau abuz de serviciu sunt fapte intenționate. În contrast, infracțiunile de neglijență în serviciu sunt fapte imprudente.

La fel, este limpede că faptele infracționale săvârșite cu intenție sunt mai periculoase decât aceleași fapte prejudiciabile, dar comise din imprudență. De exemplu, omorul intenționat reprezintă o faptă infracțională mult mai periculoasă ca lipsirea de viață din imprudență sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei comisă cu intenție este mai prejudiciabilă în raport cu cea săvârșită din imprudență. Acest

lucru rezultă foarte clar, inclusiv, din sancțiunea normelor de incriminare care cuprind faptele infracționale sus-indicate. De exemplu: pentru fapta de omor intenționat în varianta-tip (alin.(1) art.145 CP RM) legiuitorul a prevăzut pedeapsa sub forma închisorii de la 10 la 15 ani, în timp ce în cazul lipirii de viață din imprudență în varianta-tip (alin.(1) art.149 CP RM) acesta a stabilit pedeapsa cu închisoare de până la 3 ani.

Nu același lucru îl învederăm în cazul abuzului de putere sau abuzului de serviciu *versus* neglijența în serviciu. În acest sens, notăm că sancțiunea normei de la alin.(2) art.327 CP RM are următorul conținut: „amendă în mărime de la 1350 la 2350 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani”.

Prin comparație, reiterăm că sancțiunea normelor înscrise la alin.(2) art.329 CP RM are următorul conținut: „închisoare de la 2 la 6 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani”.

Analizând sancțiunile normelor de incriminare supuse comparației, surprindem, fără echivoc, că sancțiunea normelor prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM este mai aspră în comparație cu sancțiunea normelor înscrise la alin.(2) art.327 CP RM.

In concreto, la alin.(2) art.329 CP RM legiuitorul a prevăzut: a) închisoarea de la 2 la 6 ani (în calitate de pedeapsă principală) și b) pedeapsa sub forma privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate de la 5 la 10 ani (în calitate de pedeapsă complementară obligatorie).

În contrast, la alin.(2) art.327 CP RM legiuitorul a prevăzut: a) pedeapsa sub forma amenzii (în calitate de pedeapsă principală alternativă închisorii); b) închisoarea de la 2 la 6 ani (în calitate de pedeapsă principală alternativă amenzii) și c) pedeapsa sub forma privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate de la 5 la 10 ani (în calitate de pedeapsă complementară obligatorie).

Observăm că:

a) limitele pedepsei sub forma închisorii și ale celei sub forma privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate sunt aceleași la ambele infracțiuni; în special, atragem atenția asupra limitei maxime identice a pedepsei sub forma închisorii pasibile de aplicare pentru comiterea abuzului de putere sau a abuzului de serviciu, precum și a neglijenței în serviciu (lucru inadmisibil, avându-se în vedere forma vinovăției diferită cu care acționează făptuitorul la săvârșirea numitelor infracțiuni);

b) la alin.(2) art.327 CP RM este prevăzută pedeapsa sub forma amenzii în calitate de pedeapsă principală alternativă pasibilă de aplicare.

Prima constatare, dar, în special, cea din urmă constatare, permite să conchidem că sancțiunea normelor înscrise la alin.(2) art.327 CP RM este mai blândă ca sancțiunea normelor prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM, fapt ce contravine principiului stabilirii pedepselor reieșind din gradul de pericol social pe care îl comportă fapta prejudiciabilă și persoana făptuitorului.

Fără îndoială, neglijența în serviciu soldată cu urmări grave este mai puțin periculoasă ca abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave.

Fiind infracțiuni comise din imprudență, neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave trebuie tratate sancționator într-un mod mai blând ca abuzul de putere sau abuzul de serviciu care s-a soldat cu urmări grave. Este cu neputință ca o faptă comisă din imprudență să fie sancționată mai aspru decât o faptă identică săvârșită cu intenție. Acest lucru nu corespunde regulii privind stabilirea gradului prejudiciabil abstract prin pedeapsă penală.

În rezultat, în condițiile legislative actuale apare drept discriminatoriu tratamentul sancționator al persoanei învinuite de neglijență în serviciu care a provocat urmări grave, în comparație cu tratamentul sancționator de care poate beneficia persoana învinuită în săvârșirea abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave. Situația legislativă creată este contrară principiului egalității tragerii la răspundere penală.

Mai mult, se observă că legiuitorul nu a dat dovadă de consecvență la stabilirea pedepselor pentru neglijență în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave și abuzul de putere sau abuzul de serviciu care s-a soldat cu urmări grave. În special, legiuitorul a omis să țină cont de gradul prejudiciabil pe care îl comportă fiecare din faptele sus-indicate, recurgând la metamorfozarea gradului de pericol social pe care îl reprezintă, realmente, neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave, din unul mai blând în unul mai aspru ca cel pe care îl comportă abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave.

De consemnat că în acord cu Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin.(2) Cod contravențional, nr.10 din 10.05.2016 [4],

„[...] individualizarea sancțiunii trebuie să reflecte relația dintre sancțiune (proporția și natura acesteia) și gradul pericolului social al faptei (pct.61)”; „[...] este dreptul legislatorului să stabilească sancțiunile contra-venționale, dar respectând cu strictețe proporționalitatea dintre circumstanțele faptei, caracterul și gradul de prejudiciabilitate (pct.65)”.

În plan comparativ lucrurile stau puțin altfel. De exemplu, în corespundere cu Codul penal al Armeniei [5], abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (alin.(2) art.308 din Codul penal) este pedepsit cu sancțiune sub forma închisorii pe un termen de la 2 la 6 ani cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții de răspundere sau de a practica o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani. În opoziție, pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave (alin.(2) art.315 din Codul penal) făptuitorul riscă o pedeapsă sub forma închisorii nu mai mare de 5 ani.

De asemenea, potrivit art.308.2 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan [6], abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave este sancționat, *inter alia*, cu pedeapsa cu închisoare pe un termen de la 3 la 7 ani, în timp ce fapta de neglijență în serviciu soldată cu decesul persoanei sau cu alte urmări grave (art.314.2 din Codul penal) este pasibilă de pedeapsă penală sub forma închisorii de până la 5 ani maximum.

La fel, potrivit alin.(3) art.314 din Codul penal al Tadjikistanului [7], pentru fapta de abuz de putere sau abuz de serviciu soldat cu urmări grave făptuitorul poate fi sancționat, printre altele, cu pedeapsa sub forma închisorii de la 5 la 10 ani. În contrast, pentru neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave (alin.(2) art.322 din Codul penal) făptuitorului i se poate aplica maximum 5 ani închisoare. Surprindem că pedeapsa pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave este, practic, de două ori mai aspră decât pedeapsa pasibilă de aplicare pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave. Un asemenea tratament pare a fi cât se poate de justificat.

La pct.1) alin.(3) art.304 din Codul penal al Republicii Kârgâzstan [8] este stabilită răspunderea penală pentru abuzul de serviciu sau abuzul de putere care a provocat daune în proporții deosebit de mari. Menționăm că în cadrul acestui articol nu se regăsește semnul „urmări grave” similar celui inserat la lit.c) alin.(2) art.327 CP RM. Legiuitorul kârgâz a decis să instituie în calitate de urmare prejudiciabilă menită să agraveze răspunderea penală „daunele în proporții deosebit de mari”. O asemenea faptă penală este sancționată, printre altele, cu pedeapsa sub forma închisorii de la 5 la 8 ani. Totodată, la alin.(2) art.316 din Codul penal este incriminată fapta de neglijență în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave, în calitate de pedeapsa penală fiind stabilită închisoarea de până la 5 ani.

În conformitate cu alin.(2) art.181 din Codul penal al Turkmenistanului [9], abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave se pedepsește, *inter alia*, cu închisoare în mărime de până la 8 ani. În contrast, în acord cu alin.(2) art.188 din același Cod penal, pentru neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave poate fi aplicată, printre altele, pedeapsa cu închisoare de până la 5 ani.

Potrivit pct.3 alin.(4) art.361 din Codul penal al Kazahstanului [10], cea mai aspră pedeapsă pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave este închisoarea de până la 7 ani. În opoziție, cea mai aspră pedeapsă pentru neglijența în serviciu care a provocat urmări grave (alin.(2) art.371 din Codul penal) este închisoarea de până la 4 ani. Precizăm că, alături de pedeapsa cu închisoarea, sancțiunea normei înscrise la alin.(2) art.371 din Codul penal al Kazahstanului conține și alte pedepse principale alternative pedepsei cu închisoarea și care îi conferă neglijenței în serviciu caracter și grad prejudiciabil mai redus comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave. Avem în vedere așa tipuri de pedeapsă ca: amenda, munca corecțională, munca în folosul comunității.

Legiuitorul moldav, însă, în condiții neclare, a decis să instituie pedepse alternative închisorii doar în cazul abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave, nu și în cazul neglijenței în serviciu prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM. După cum am argumentat *supra*, dar și ținând cont de simpla esență juridică a neglijenței în serviciu, precum și a abuzului de putere sau a abuzului de serviciu, se desprinde cu claritate că infracțiunile de neglijență în serviciu sunt mai puțin socialmente periculoase comparativ cu infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM. În același timp, pedeapsa sub forma amenzii este cea mai blândă sancțiune din tot sistemul pedepselor penale consacrate în Codul penal al Republicii Moldova. Și dacă pedeapsa sub forma amenzii este prevăzută pentru comiterea unei fapte mai periculoase, reieșind din raționamentul *a fortiori*, de ce o atare pedeapsă nu este prevăzută pentru o infracțiune mai puțin periculoasă? Nu intenționăm să sugerăm ideea introducerii unei asemenea pedepse și în cazul neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave. Intenția noastră este alta. Dorim să atragem atenția asupra inadvertenței admise de legiuitor la stabilirea pedepselor penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei

sau alte urmări grave prin raportare la pedepsele penale instituite pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu care a provocat urmări grave. În mod normal, legiuitorul național trebuia să procedeze, cel puțin invers, la stabilirea pedepselor penale pentru săvârșirea faptelor infracționale sus-indicate.

În altă privință, evidențiem că în legislațiile penale ale unor state străine (ce-i drept, aflate în minoritate) abuzul de putere sau abuzul de serviciu și neglijența în serviciu sunt reunite în cadrul aceluiași articol. Mai exact, aceste două fapte constituie forme alternative de exprimare a ilicitului penal. De exemplu, potrivit art.324 din Codul penal al Norvegiei [11], constituie infracțiune „fapta funcționarului public exprimată în neîndeplinirea intenționată (sublinierea ne aparține – *n.a.*) a unei obligații oficiale sau în încălcarea în alt mod a obligațiilor sale oficiale ori în îndeplinirea acestor obligații din neatenție sau din neglijență (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”. De asemenea, potrivit art.1 din Capitolul XX „Despre abuzul de serviciu și altele” din Partea specială a Codului penal suedez [12], constituie abuz în serviciu „fapta persoanei care, în procesul îndeplinirii obligațiilor de serviciu, prin acțiune sau omisiune, intenționat sau din imprudență (sublinierea ne aparține – *n.a.*), nu-și îndeplinește obligațiile de serviciu”. Observăm că legiuitorul suedez și cel norvegian incriminează în cadrul unei singure norme aceeași faptă săvârșită cu intenție, precum și din imprudență. Cu alte cuvinte, legiuitorul nu distinge neglijența în serviciu de abuzul de putere sau abuzul de serviciu. Doar la stabilirea pedepsei se va ține cont de faptul săvârșirii infracțiunii cu intenție sau din imprudență.

Nu putem îmbrățișa un asemenea punct de vedere legislativ. Considerăm substanțial diferite faptele de neglijență în serviciu și cele de abuz de putere sau abuz de serviciu, din perspectiva gradului prejudiciabil pe care acestea le comportă. E inadmisibil ca unele și aceleași fapte, dar comise cu diferite forme de vinovăție, să fie amplasate sub egida aceleiași norme de incriminare. Corect notează I.Serbinov referindu-se la tehnica legiuitorului moldav: „Cele două forme de vinovăție sunt diferențiate tocmai pentru că implică un grad prejudiciabil diferit. Această diferențiere trebuie promovată în toate normele din Partea specială a legii penale” [13, p.220].

Deși legiuitorul național a mers pe calea (pe care o susținem) de defalcare a celor două fapte și amplasare în cadrul unor norme incriminatoare diferite, totuși acesta nu a respectat regula de stabilire a pedepsei penale reieșind din gradul prejudiciabil pe care îl posedă fiecare din aceste fapte.

După această digresiune, subliniem că, din perspectivă istorică, în corespundere cu art.184 din Codul penal al RSSM în redacția anului 1961 [14], fapta de abuz de putere sau abuz de serviciu soldată cu urmări grave era sancționată, *inter alia*, cu privațiunea de libertate pe un termen de la 3 la 8 ani. În contrast, potrivit art.184 din același act normativ, pentru neglijența în serviciu concretizată în cauzarea unor urmări grave sau în pierderea de vieți omenești făptuitorul putea fi sancționat cu privațiune de libertate pe un termen de la 3 la 7 ani. Surprindem, deci, poziția diferită, dar corectă, a legiuitorului autohton exprimată în sancționarea celor două infracțiuni, reflectată în vechiul Cod penal.

Subliniem că până la intrarea în vigoare a Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.326 din 23.12.2013 (în continuare – Legea RM nr.326/2013) [15], sancțiunea normelor înscrise la alin.(2) art.329 CP RM cuprindea pedeapsa sub forma amenzii, în calitate de pedeapsă principală și alternativă pedepsei cu închisoarea. De menționat că mărimea pedepsei sub forma amenzii se cifra între 300 și 800 unități convenționale. Pedeapsa sub forma amenzii era cuprinsă și de sancțiunea prevăzută la alin.(2) art.327 CP RM. Iar cuantumul acesteia (până la intrarea în vigoare a Legii RM nr.326/2013) se afla între 500 și 1000 unități convenționale. În același timp, atât abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave, cât și neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave se sancționa cu închisoare pe un termen de la 2 la 6 ani.

Astfel, observăm că până la adoptarea și intrarea în vigoare a Legii RM nr.326/2013 infracțiunile de neglijență în serviciu prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM erau catalogate de legiuitor, pe bună dreptate, ca infracțiuni mai puțin periculoase în comparație cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave.

Ulterior, după intrarea în vigoare a Legii RM nr.326/2013 în sancțiunea de la alin.(2) art.327 CP RM textul „de la 500 la 1000 unități convenționale” a fost substituit cu textul „de la 1000 la 2000 unități convenționale”. Totodată, prin aceeași lege a fost exclusă pedeapsa sub forma amenzii înscrise anterior în sancțiunea fixată la alin.(2) art.329 CP RM. De consemnat că, în ambele cazuri, limitele pedepsei sub forma închisorii stabilite în textul sancțiunii stipulate la alin.(2) art.327 și la alin.(2) art.329 CP RM au rămas intacte: de la 2 la 6 ani.

Surprindem intenția legiuitorului îndreptată spre înăsprirea pedepselor penale pasibile de aplicare pentru săvârșirea abuzului de putere sau abuzului de serviciu, precum și a neglijenței în serviciu. Același lucru îl observăm în raport cu celelalte infracțiuni amplasate în Capitolul XV din Partea specială a Codului penal. De altfel, esența Legii RM nr.326/2013 a constat, printre altele, în înăsprirea pedepselor penale pentru comiterea

infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul amplasate în Capitolele XV și XVI din Partea specială a Codului penal, în incriminarea unor noi fapte, precum și în introducerea unor noi mecanisme apte să contribuie la proliferarea fenomenului corupției în societatea moldavă.

Totuși, sesizăm că cel din urmă deziderat s-a încercat a fi atins prin desconsiderarea (cel mai probabil, involuntară) a principiului egalității tragerii la răspundere penală, în condițiile în care persoana învinuită de săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave beneficiază de un tratament sancționator mai aspru în comparație cu o altă persoană învinuită în săvârșirea abuzului de putere sau a abuzului de serviciu soldat cu urmări grave, în pofida faptului că cea din urmă infracțiune comportă un grad socialmente periculos mult mai pronunțat comparativ cu infracțiunile de neglijență în serviciu consemnate la alin.(2) art.329 CP RM. Tocmai la o asemenea situație asistăm astăzi. Apare neclară intenția legiuitorului de a mări pedeapsa sub forma amenzii pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave și de a exclude, în același timp, o atare pedeapsă din textul sancțiunii de la alin.(2) art.329 CP RM. Cert este că legiuitorul nu a dat dovadă de coerență la stabilirea pedepselor penale pentru săvârșirea faptelor enunțate.

Majorarea pedepsei sub forma amenzii pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave, ca consecință logică, urma a fi însoțită de majorarea aceleiași pedepse prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM (evident, într-un quantum mai mic). Și viceversa: excluderea pedepsei sub forma amenzii din textul alin.(2) art.329 CP RM trebuia să fie secundată de excluderea aceleiași pedepse din textul alin.(2) art.327 CP RM. Doar în asemenea condiții legiuitorul putea asigura un tratament sancționator echitabil pentru săvârșirea infracțiunilor analizate.

În concluzie, reiterăm că după adoptarea Legii RM nr.326/2013 ne-am pomenit în situația în care infracțiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu soldat cu urmări grave să fie sancționată mai blând ca neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave. Prin urmare, în mod artificial, legiuitorul a decis (contrar bunelor practici legislative în această materie) că neglijența în serviciu prevăzută la alin.(2) art.329 CP RM prezintă un mai mare pericol social în comparație cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (lit.c) alin.(2) art.327 CP RM).

O atare situație pare a fi discriminatorie, deoarece pune într-o lumină nefavorabilă persoanele învinuite de săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave, în raport cu persoanele învinuite de săvârșirea abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave. De ce discriminatorie? Deoarece pentru un comportament care *per se* este unul mai puțin socialmente periculos făptuitorul riscă o pedeapsă mai aspră, în timp ce pentru un comportament infracțional mai periculos făptuitorul riscă o pedeapsă mai blândă.

Situația creată este contrară art.16 din Constituția Republicii Moldova [16], în corespundere cu care „toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială”. Același principiu este consacrat la art.5 din Codul penal.

Precizăm că interzicerea discriminării este reglementată și de art.14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 04 noiembrie 1950 [17], în acord cu care „exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

Reieșind din jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului (în continuare – CtEDO), nu constituie discriminare tratamentul diferențiat manifestat față de o persoană sau o anumită categorie de persoane, atunci când acest lucru se impune din motive justificative, obiective și rezonabile [18, p.22]. Oare la reglementarea cadrului sancționator al neglijenței în serviciu prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM prin raportare la cel consemnat la alin.(2) art.327 CP RM legiuitorul a identificat careva din motivele sus- indicate? Nu vedem ce motive ar fi determinat legiuitorul moldav să sancționeze în asemenea mod faptele infracționale enunțate *supra*. Vom încerca să argumentăm acest lucru prin prisma practicii Curții de la Strasbourg.

De menționat că în hotărârea pronunțată de CtEDO în cauza *Abdulaziz, Cabales și Balkandali contra Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord* [19] Curtea a statuat: „În sensul art.14 din Convenția Europeană, noțiunea de discriminare cuprinde, în general, cazurile în care un individ sau un grup de indivizi se vede, fără justificare adecvată, mai bine tratat decât altul”.

CtEDO acceptă o justificare generală atât în cazul discriminării directe, cât și în cazul discriminării indirecte, cu condiția ca tratamentul diferențiat să aibă o justificare obiectivă și rezonabilă, să urmărească un interes

legitim și să treacă un test de proporționalitate. Astfel, în cauza *Asnar contra Franței* [20] CtEDO a statuat că pentru a exista discriminare trebuie ca diferența de tratament să fie lipsită de o justificare rezonabilă și obiectivă; cu alte cuvinte, dacă nu urmărește un scop legitim sau dacă nu există o legătură rezonabilă de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit.

Jurisprudența CtEDO a confirmat că se permit acțiuni pozitive pentru a promova egalitatea deplină și efectivă. În cauza *Thlimmenos contra Greciei* [21] CtEDO a statuat că art.14 din Convenție nu interzice unui stat membru să trateze grupurile diferite, în scopul de a corecta „inegalitățile factuale” dintre ele. Regula enunțată este desprinsă și din Preambulul Protocolului nr.12 la CEDO, potrivit căruia „...principiul nediscriminării nu împiedică statele părți să ia măsuri pentru promovarea unei egalități depline și efective, cu condiția existenței unei justificări obiective și rezonabile a acestor măsuri” [22]. Același lucru rezultă din prevederile art.2 din Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității, nr.121 din 25.05.2012 [23], în corespundere cu care „măsurile pozitive sunt acțiunile speciale provizorii luate de autoritățile publice în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități”.

Nu vedem ce inegalități ar putea exista între subiecții neglijenței în serviciu soldate cu decesul persoanei sau cu alte urmări grave și subiecții abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave, astfel încât legiuitorul moldav să instituie măsuri pozitive prin sancționarea mai blândă a celei din urmă fapte infracționale. Mai mult, atât infracțiunile prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM, cât și cea înscrisă la lit.c) alin.(2) art.327 CP RM sunt: a) infracțiuni comise de unul și același subiect special – persoana publică; b) sunt infracțiuni conexe corupției (alin.(2) art.45 din Legea Republicii Moldova a integrității, nr.82 din 25.05.2017) [24]. Deci, din perspectiva calităților cerute de lege pe care trebuie să le dețină subiectul infracțiunilor nominalizate atestăm o situație comparabilă, motiv pentru care și lipsa rațiunii instituirii unor măsuri pozitive în ceea ce privește sancționarea mai blândă a abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave în raport cu sancționarea neglijenței în serviciu prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM.

În același timp, faptele infracționale enunțate diferă după gradul lor prejudiciabil, fapt dictat de atitudinea psihică diferită a făptuitorului față de faptă și urmarea prejudiciabilă. În context, potrivit pct.78 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 260 alin. (4) din Codul fiscal, nr.20 din 04.07.2018 (Sesizarea nr.53g/2018) [25], „[...] principiul egalității de tratament este încălcat atunci când situații comparabile sunt tratate în mod diferit sau când situații diferite sunt tratate în același mod (sublinierea ne aparține – *n.a.*), cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv”.

Supra am arătat că tratamentul sancționator aproape similar al faptelor prejudiciabile examinate nu este justificat în niciun mod. În atare condiții, judecătorul se află în situația de imposibilitate de a aplica o pedeapsă mai blândă pentru neglijența în serviciu prevăzută la alin.(2) art.329 CP RM, în condițiile în care acesta observă cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (fiind *per se* o infracțiune mai gravă) este sancționat mai blând ca faptele penale consemnate la alin.(2) art.329 CP RM. Însă, așa cum a subliniat, cu drept cuvânt, instanța de contencios constituțional în Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi în art.10 pct.4 din Legea nr.845-XII din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (Sesizarea nr.154/2017) [26]: „**Imposibilitatea de a se pronunța în mod independent asupra anumitor aspecte cruciale pentru soluționarea litigiului, cu care a fost sesizată, ar putea constitui o încălcare a art.6 §1 din Convenția Europeană**; „[...] limitarea rolului instanței de judecată lipsește de substanță garanțiile dreptului la un proces echitabil, consacrat de articolele 20 din Constituție și 6 din Convenția Europeană”.

În definitivă, aplicarea unei sancțiuni mai aspre comparativ cu cea corespunzătoare gradului de pericol social pe care îl comportă neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave este în stare să conducă la încălcarea criteriilor de apreciere Engel deduse din jurisprudența Curții Europene (*Engel și alții vs Olanda*) [27], fapt ce contravine dreptului la un proces echitabil.

Cele evocate mai sus demonstrează că legiuitorul național a ignorat principiul egalității persoanei la stabilirea pedepsei pentru faptele penale sus-enunțate, o asemenea practică legislativă fiind discriminatorie. Dar, după cum notează Curtea Constituțională a Republicii Moldova în Hotărârea sa privind excepția de neconstituționalitate a articolului 1 alin.(2) lit.c) din Legea Republicii Moldova nr.121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității, nr.14 din 16.05.2016 (Sesizarea nr.28g/2016) [28], „provenit din postulatul general al demnității egale a tuturor ființelor umane, enunțat de articolul 1 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, principiul nediscriminării este un principiu matricial al protecției internaționale a drepturilor

omului, afirmat de către toate instrumentele internaționale de proclamare a drepturilor omului la care Republica Moldova este parte”.

Pentru înlăturarea carenței legislative depistate se impune luarea uneia dintre următoarele măsuri: a) reintroducerea pedepsei sub forma amenzii în sancțiunea de la alin.(2) art.329 CP RM, în calitate de pedeapsă principală alternativă închisorii. În condițiile în care pedeapsa sub forma închisorii din textul alin.(2) art.327 și alin.(2) art.329 CP RM va rămâne aceeași (2-6 ani), se impune ca limitele pedepsei sub forma amenzii (în special, pragul maxim) prevăzute de sancțiunea fixată la alin.(2) art.329 CP RM să fie mai mici ca limitele aceleiași pedepse înscrise la alin.(2) art.327 CP RM *sau*; b) excluderea pedepsei sub forma amenzii din sancțiunea stipulată la alin.(2) art.327 CP RM urmată de: i) majorarea pedepsei cu închisoarea din cadrul aceleiași norme *sau* ii) micșorarea pedepsei cu închisoarea prevăzute de sancțiunea fixată la alin.(2) art.329 CP RM.

Considerăm că până la o eventuală remaniere legislativă, avându-se în vedere caracterul neconstituțional al normelor prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM privite din perspectiva sancțiunii acestora, instanța de judecată urmează să aplice pedeapsa penală înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave. O altă soluție este contrară principiului egalității tragerii la răspundere penală.

Concluzii

Sancțiunea normelor prevăzute la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM conferă acestora neconstituționalitate, raționament desprins din analiza comparativă a sancțiunii înscrise la alin.(2) art.329 CP RM în raport cu cea stipulată la alin.(2) art.327 CP RM. Mai exact, sancțiunea normelor consemnate la alin.(2) art.327 CP RM care, *inter alia*, stabilește răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave, este mai blândă ca sancțiunea normelor prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM (neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave), fapt ce contravine principiului stabilirii pedepselor reieșind din gradul de pericol social pe care îl comportă fapta prejudiciabilă și persoana făptuitorului. Fiind infracțiuni comise din imprudență, neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave trebuie tratată sancționator într-un mod mai blând ca abuzul de putere sau abuzul de serviciu care s-a soldat cu urmări grave. Este cu neputință ca o faptă comisă din imprudență să fie sancționată mai aspru decât o faptă identică săvârșită cu intenție. Acest lucru nu corespunde regulii privind stabilirea gradului prejudiciabil abstract prin pedeapsă penală. În rezultat, în condițiile legislative actuale apare drept discriminatoriu tratamentul sancționator al persoanei învinuite de neglijență în serviciu care a provocat urmări grave, în comparație cu tratamentul sancționator de care poate beneficia persoana învinuită în săvârșirea abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave. Situația legislativă creată este contrară principiului egalității tragerii la răspundere penală. După adoptarea Legii RM nr.326/2013 ne-am pomenit în situația în care infracțiunea de abuz de putere sau abuz de serviciu soldat cu urmări grave să fie sancționată mai blând ca neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave. Prin urmare, în mod artificial, legiuitorul a decis (contrar bunelor practici legislative în această materie) că neglijența în serviciu prevăzută la alin.(2) art.329 CP RM prezintă un mai mare pericol social în comparație cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave (lit.c) alin.(2) art.327 CP RM). O atare situație pare a fi discriminatorie, deoarece pune într-o lumină nefavorabilă persoanele învinuite de săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave, în raport cu persoanele învinuite de săvârșirea abuzului de putere sau abuzului de serviciu soldat cu urmări grave. Pentru înlăturarea problemei create se impune modificarea sancțiunii normelor de incriminare consemnate la lit.c) alin.(2) art.327 și la lit.a), b) alin.(2) art.329 CP RM. Până la o eventuală remaniere legislativă, în vederea neadmiterii ignorării principiului egalității tragerii la răspundere penală, instanța de judecată urmează să aplice pedeapsa penală înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei sau alte urmări grave.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. Hotărârea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216

3. POPENCO, A. Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare (I). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2017, nr.2(41), p.19-25.
4. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin.(2) Cod contravențional, nr.10 din 10.05.2016. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=582&l=ro>
5. *Уголовный кодекс Республики Армения*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#11a>
6. *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30420353#pos=3565;-35
7. *Уголовный кодекс Республики Таджикистан*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=237375#_Toc435091939
8. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://www.auca.kg>
9. *Уголовный кодекс Туркменистана*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tm/tm015ru.pdf>
10. *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252#pos=4920;-46
11. *Criminal Code of The Kingdom of Norway*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3523/file/Norway_General_Civil_Penal_Code_1902_amended_2005-eng.pdf
12. *Criminal Code of The Kingdom of Sweden*. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://www.legislationline.org/download/action/download/id/1700/file/4c405aed10fb48cc256dd3732d76.pdf>
13. SERBINOV, I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. 280 p.
14. Codul penal, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 24.03.1961. În: *Вестник Советулуй Сунрем ал РСММ*, 1961, №10.
15. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.326 din 23.12.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.47-48.
16. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
17. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf
18. MARTIN, D., COPEȚCHI, S. Încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor (art.176 CP RM) vs discriminarea în câmpul muncii în baza criteriului de sex. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.12, p.21-25.
19. Case of *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom* (28 May 1985). [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-57416%22>
20. *Affaire Asnar c. France* (18 Octobre 2007). [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-82789%22>
21. Case of *Thlimmenos vs Greece* (6 Aprilie 2000). [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-58561%22>
22. Protocolul nr.12 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://jurisprudencedo.com/Conventia-CEDO/Protocolul-12.html>
23. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității, nr.121 din 25.05.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.103.
24. Legea Republicii Moldova a integrității, nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.229-243.
25. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 260 alin. (4) din Codul fiscal, nr.20 din 04.07.2018 (Sesizarea nr.53g/2018). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.267-275.
26. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi in art. 10 pct. 4 din Legea nr. 845-XII din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (Sesizarea nr.154/2017). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.108-112.
27. Case of *Engel and others vs the Netherlands* (23 November 1976). [Accesat: 24.09.2018] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-57478%22>
28. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 1 alin. (2) lit. c) din Legea Republicii Moldova nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității, nr.14 din 16.05.2016 (Sesizarea nr.28g/2016). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.217-229.

Date despre autor:

Stanislav COPEȚCHI, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: scopetchi@yahoo.com

Prezentat la 28.09.2019